

Meer en Beter Bewegingsonderwijs

Het advies *Meer en Beter Bewegingsonderwijs* is op 30 oktober 2013 verzonden aan het College van Burgemeester en Wethouders en de Gemeenteraad van Amsterdam

Wie wij zijn

De Sportraad Amsterdam is een onafhankelijk adviesorgaan dat door de gemeenteraad in 1952 in het leven is geroepen om te adviseren over de hoofdlijnen van het sportbeleid in Amsterdam.

Adviesonderwerpen

De Sportraad adviseert over elk terrein betreffende de sport, het sportbeleid en de organisatie van sport. De Sportraad zet zich actief in voor het bevorderen van sport in Amsterdam in al zijn veelzijdigheid. Zeker wanneer het stadsbrede beleidsonderwerpen zoals ruimtelijke ordening, verenigingen, jeugd, aanbieders, sportstimulering, evenementen, topsport, economie of Olympische ambitie betreft.

Wanneer adviseren wij?

- 1] Het college van burgemeester en wethouders en gemeenteraadsleden van de centrale stad en bestuurders en raadsleden van stadsdelen kunnen zich wenden tot de Sportraad Amsterdam voor advies.
- 2] De Sportraad Amsterdam werkt onafhankelijk, hanteert een eigen a-politieke agenda en hecht veel waarde aan zijn signaleringsfunctie. De hieruit voortkomende ongevraagde adviezen zijn naar onze mening van groot belang voor de sport in Amsterdam.

Samenwerking

De Sportraad Amsterdam is lid van de Amsterdam Economic Board (www.amsterdameconomicboard.com).

Samenvatting:

Amsterdamse kinderen zijn minder fit dan eerdere generaties en een te groot aantal van hen kampt met overgewicht. Dit verhoogt de risico's op ernstige gezondheidsproblemen. Een belangrijke oorzaak is dat kinderen te weinig bewegen en zich diensgevolge fysiek en mentaal onvoldoende ontwikkelen.

Zowel de landelijke als lokale overheid erkent de problematiek en blijkt – getuige uiteenlopende hiertoe ontworpen programma's – bereid te investeren in de bestrijding ervan. Hierbij gaan ze echter grotendeels voorbij aan het bewegingsonderwijs. Merkwaardig en onverstandig naar mening van de Sportraad. Want alleen het bewegingsonderwijs bereikt structureel alle kinderen en is daarmee het instrument bij uitstek om zoveel mogelijk mensen een duurzaam sportieve en gezonde leefstijl aan te meten.

De Sportraad Amsterdam adviseert zowel de landelijke als lokale overheid te kiezen voor de verdubbeling van het aantal uren bewegingsonderwijs naar minimaal 180 minuten per week. Te beginnen in het primair onderwijs, omdat in deze leeftijdscategorie de effecten het grootst zijn en de bestaande afspraken te vrijblijvend. Aangezien het de gemeente Amsterdam echter ontbreekt aan de wettelijke bevoegdheid om deze uitbreiding dwingend aan scholen op te leggen, ligt de sleutel hiervoor in handen van de nationale overheid.

De Sportraad adviseert daarom, bij uitzondering, de Nederlandse regering om de uitbreiding van het aantal lesuren bewegingsonderwijs wettelijk te verankeren in de Wet Primair Onderwijs (WPO). Het verdient tevens aanbeveling het bewegingsonderwijs op te nemen in de Kwaliteitsagenda Primair Onderwijs, zodat de scholen en de onderwijsinspectie gericht gaan werken aan de verbetering van de kwaliteit van het bewegingsonderwijs.

Bovenstaande ontslaat de gemeente Amsterdam naar mening van de Sportraad echter niet van de plicht zelf ook stappen te ondernemen. Zo zal de Amsterdamse politiek ten eerste actief in Den Haag moeten aandringen op de invoering van de genoemde wetswijziging. Binnen de grenzen van de eigen bevoegdheden dient Amsterdam daarnaast de volgende acties te ondernemen:

- Uitbreiding van het bewegingsonderwijs stevig en prominent opnemen in het programmaplan Aanpak Gezond Gewicht.
- Afspraken maken met de Amsterdamse basisscholen over de uitbreiding van het bewegingsonderwijs en deze vastleggen in een convenant (Lokale Educatieve Agenda).
- De uitbreiding van het bewegingsonderwijs voor basisscholen zo aantrekkelijk en eenvoudig mogelijk maken door hen hierin (financieel) te ondersteunen, stimuleren en faciliteren.

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Inleiding	4
1. Meer tijd voor bewegingsonderwijs (Nederland)	10
2. Meer tijd voor bewegingsonderwijs (Amsterdam)	16

Inleiding

Investeren in goed en gevarieerd bewegingsonderwijs is investeren in de brede ontwikkeling van het kind. Het legt het fundament voor een duurzaam gezonde en sportieve leefstijl - en daarmee voor een gezonde en vitale samenleving. Al in 2004 (zie kader) nam de Tweede Kamer met grote meerderheid een motie aan waarin werd aangedrongen op drie uur bewegingsonderwijs per week in plaats van de gangbare anderhalf uur voor alle leerplichtige jeugd. De motie is echter nooit uitgevoerd. Sindsdien zijn tal van soortgelijke initiatieven in uiteenlopende gremia ontplooid zonder dat dit tot op heden tot concrete resultaten heeft geleid. Naast organisaties als de KVLO en NOC*NSF blijft ook de politiek het belang van meer uren bewegingsonderwijs benadrukken. Zo zegt het Amsterdamse college de ambitie te hebben meer uren bewegingsonderwijs te willen realiseren en streeft het kabinet volgens het regeerakkoord naar minstens drie uur bewegingsonderwijs in het primair onderwijs.¹ Staatssecretaris Dekker van OCW verwacht in het najaar van 2013 met een verdere uitwerking van deze plannen te kunnen komen.² Voorliggend advies loopt hier alvast op vooruit en bevat aanbevelingen die voor zowel kabinet als het Amsterdamse college bevorderlijk kunnen zijn.

Naar mening van de Sportraad Amsterdam is uitbreiding van het bewegingsonderwijs een verstandige en begrijpelijke doelstelling. Goed en gevarieerd bewegingsonderwijs draagt namelijk in grote mate bij aan het verwerven van motorische, cognitieve, sportieve en sociale vaardigheden,

¹ Regeerakkoord 2012, Programakkoord Amsterdam 2010-2014 en beantwoording van de schriftelijke raadvragen van het CDA (21-9-2012) door het Amsterdamse College van B & W.

² Schriftelijk overleg 'evaluatieonderzoek postinitiële leergang vakbekwaamheid bewegingsonderwijs' 21-12-2012

alsmede aan de fysieke ontwikkeling van jongeren. Stuk voor stuk belangrijke competenties, zeker in het licht van de forse toename van inactiviteit onder jongeren, de hiermee samenhangende zorgwekkende percentages overgewicht en obesitas en de afname van de fysieke en motorische vaardigheden.³ Zo blijkt uit recent onderzoek naar de fitheid van Nederlandse kinderen tussen de negen en twaalf jaar dat zij op nagenoeg alle onderdelen significant slechter scoren dan hun leeftijdgenootjes in 1980.⁴ De kinderen van nu bewegen te weinig en dreigen het zelfs te verliezen. Uitbreiding van het bewegingsonderwijs kan dit helpen voorkomen.⁵ Maar dan moet het wel veel nadrukkelijker onderdeel gaan uitmaken van het curriculum. Om te beginnen in het primair onderwijs. Juist omdat alleen daar *alle* kinderen tijdig worden bereikt. Maar ook omdat op deze leeftijd het leren bewegen en het aanleren van een gezonde leefstijl het meeste effect sorteert en daar dus de grootste winst kan worden geboekt. Des te merkwaardiger dat juist voor deze belangrijke levensfase geen concrete minimeisen zijn vastgelegd voor het bewegingsonderwijs. Voorliggend advies concentreert zich dan ook vooreerst op het primair onderwijs.

Het is van groot belang dat het bewegingsonderwijs op korte termijn op alle basisscholen uitgroeit tot volwaardig onderdeel van het onderwijscurriculum. Hier is zowel een kwalitatieve als een kwantitatieve impuls voor nodig. Kwalitatief door de lessen te laten verzorgen door vakdocenten lichamelijke opvoeding en

³ Collard, D.C. (2010) 'Schoolkinderen veel minder fit dan dertig jaar geleden'. VUMC, www.vumc.nl/afdelingen/over-vumc/nieuws/4181351/ (geraadpleegd op 01-12-2012)

⁴ Runhaar J., Collard, D. C. M., Singh, A. S., Kemper, H. C. G., van Mechelen, W., & Chinapaw, M. (2010). Motor fitness in Dutch youth: Differences over a 26-year period (1980–2006). *Journal of Science and Medicine in Sport*, 13, 323–328.

⁵ Kriemler, S., L. et al. (2010). Effect of school based physical activity programme (KISS) on fitness and adiposity in primary schoolchildren: cluster randomised controlled trial. *British Medical Journal*, 340: 785.

kwantitatief door het aantal minuten bewegingsonderwijs te verdubbelen van nu circa 90 naar 180 minuten per week. Niet alleen omdat kinderen sport en spel hartstikke leuk vinden om te doen, het de gezondheid bevordert, de kans op overgewicht doet afnemen en de kans op blijvende sportdeelname flink doet toenemen.⁶ Regelmatig bewegen draagt namelijk ook bij aan een positiever zelfbeeld en bovendien is beweging(sonderwijs) een belangrijk en effectief instrument om het leervermogen van kinderen te ontwikkelen en de

⁶ Onderwijsagenda – Sport, Bewegen en een gezonde Leefstijl in en rondom de school, 2012-2016, blz.2 Opgesteld door PO, VO en MBO Raad in opdracht van ministeries OCW en VWS.

leerprestaties te verbeteren.⁷ Dat laatste is een belangrijke constatering die aantoont dat het bewegingsonderwijs niet ten koste gaat van het taal- en rekenonderwijs, maar dit juist aanvult, ondersteunt en de leerprestaties in genoemde vakken verbetert.⁸ Uitbreiding van het bewegingsonderwijs komt de gewenste kwaliteitsverbetering van het Amsterdamse basisonderwijs daarmee ten goede.

⁷ Vervoorn, C., Singh, A.S., & Visscher, C. (2011). *Bewegen = beter leren : de effecten van beweging op leerprestaties van kinderen* (2 p. ill.). Amsterdam / Groningen: Hogeschool van Amsterdam/ VUmc/ Rijksuniversiteit Groningen.

⁸ Visscher, C., Hartman, E., & Elferink-Gemser, M.T. (2011). *Fit, vaardig en verstandig! : een decennium "Groninger" onderzoek naar de relatie tussen bewegen en cognitie, sport- en schoolprestaties bij de jeugd* (32 p. Met lit. opg.). Groningen: Centrum voor Bewegingswetenschappen Universitair Medisch Centrum Groningen / Rijksuniversiteit Groningen.

De Sportraad Amsterdam is verheugd met voornoemde voornemens van kabinet en college om meer uren bewegingsonderwijs te realiseren. Om ervoor te zorgen dat deze initiatieven ditmaal daadwerkelijk worden geëffectueerd en daarmee tot de gewenste veranderingen zullen leiden, pleit de Sportraad voor een verdere uitwerking van de bestaande wet op het Primair Onderwijs (WPO) waardoor de tijd besteed aan bewegingsonderwijs geborgd wordt. Het belang van meer en vakkundig aangeboden bewegingsonderwijs is te groot om nog langer over te laten aan de bereidheid van individuele scholen en directies. De sleutel om tot een structurele oplossing te komen ligt naar onze mening in handen van de nationale overheid. De gemeente Amsterdam dient hierbij als hoofdstad een cruciale rol te spelen. Amsterdam is daarvoor goed geëquipeerd en kan spoedig starten. Verderop in dit advies wordt die voortrekkersrol uitgewerkt. De eerste aanbevelingen strekken verder dan de Amsterdamse gemeentegrenzen en hebben tot doel het bewegingsonderwijs in heel Nederland de plaats te geven die het verdient.

Minister aan zet!

Op 30 maart 2005 vond een vergadering van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) plaats, waarin door Kamerleden overleg werd gevoerd met toenmalig minister Hoogervorst van VWS.

Huidig minister van VWS, Edith Schippers, deed in dat overleg als Kamerlid (VVD) de volgende uitspraak: “Verwonderlijk is dat dit kabinet, dat zich terecht zorgen maakt over overgewicht, lichamelijk opvoeding op scholen overlaat aan schoolbesturen. Die worden enerzijds niet in staat geacht te besluiten ongezonde snacks in de kantines te vervangen door gezonder eten, maar kunnen binnenkort wel bepalen lichamelijke opvoeding op school af te schaffen. Kinderen vroeg bekend maken met sport is een investering in de keuzes die zij later zelf maken. Via de aangenomen motie van de VVD-er Rijpstra heeft de Kamer zich dienaangaande op 16 december 2004 uitgesproken. Die motie moet worden uitgevoerd.”

1] Meer tijd voor bewegingsonderwijs (Nederland)

1a] De Sportraad adviseert het bewegingsonderwijs in het Primair Onderwijs uit te breiden naar minimaal 180 minuten effectief bewegingsonderwijs verspreid over minimaal twee beweegmomenten per week en deze uitbreiding vast te leggen in de Wet Primair Onderwijs.

Basisscholen in Nederland zijn momenteel verplicht lessen bewegingsonderwijs aan te bieden. Het staat hen echter vrij te bepalen hoeveel tijd zij hier wekelijks voor inruimen.

Een wettelijke borging van het aantal uren en de aanstelling van een verplichte vakleerkracht, zoals in het voortgezet onderwijs, kent het basisonderwijs niet (zie kader: norm 2 x 45 minuten). Wel wordt de regel gehanteerd dat voldoende tijd ingepland dient te worden om de kerndoelen te realiseren.⁹ Deze kerndoelen voor het bewegingsonderwijs zijn naar mening van de Sportraad echter te vrijblijvend geformuleerd en worden, mede daarom, door de onderwijsinspectie doorgaans in het geheel genegeerd. Met als gevolg dat schooldirecties eerder geneigd zijn voorrang te geven aan kerndoelen waar ze wel consequent op worden afgerekend.

Een kwalijke constatering die aantoont dat het belang van kwalitatief en voldoende bewegingsonderwijs zowel in wetgeving als handhaving nog altijd

⁹ De huidige Wet Primair Onderwijs (WPO) kent de volgende twee kerndoelen m.b.t. bewegingsonderwijs: (57) De leerlingen leren op een verantwoorde manier deelnemen aan de omringende bewegingscultuur en leren de hoofdbeginselen van de belangrijkste bewegings- en spelvormen ervaren en uitvoeren. (58) De leerlingen leren samen met anderen op een respectvolle manier aan bewegingsactiviteiten deelnemen, afspraken maken over het reguleren daarvan, de eigen bewegingsmogelijkheden inschatten en daarmee bij activiteiten rekening houden.

wordt onderschat. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het bewegingsonderwijs op het merendeel van de scholen nog steeds geen volwaardig onderdeel van het lesaanbod is. Tegelijkertijd maken we ons wel collectief zorgen over de inactieve en steeds ongezondere levensstijl van kinderen of de gedragsnormen op het sportveld. Vele miljoenen euro's worden geïnvesteerd in diverse, vaak tijdelijke sport- en beweegprogramma's om deze negatieve trends te keren. Allemaal goedbedoelde initiatieven die naar mening van de Sportraad echter voorbij gaan aan de basis: voldoende, vakkundig en structureel gegeven bewegingsonderwijs voor alle kinderen.

Om dit nu daadwerkelijk structureel te realiseren en het bewegingsonderwijs een prominente plaats te geven in het curriculum ziet de Sportraad – mede gelet op de mislukte initiatieven in het verleden - geen andere mogelijkheid dan te pleiten voor de wettelijke verankering van een minimumhoeveelheid lessen bewegingsonderwijs per week. Hiervoor dient de Wet op het Primair Onderwijs (WPO) verder te worden uitgewerkt middels een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB). In deze AMvB is opgenomen dat het basisonderwijs verplicht wordt minimaal 180 minuten bewegingsonderwijs aan te bieden aan de groepen drie tot en met acht, verspreid over minimaal twee momenten per week en altijd onder leiding van een vakleerkracht. Voor de groepen één en twee wordt een dagelijks minimum van 45 minuten bewegingsonderwijs ingevoerd. Minimaal drie van deze lessen staan onder leiding van een vakleerkracht. Amsterdamse kleuters die les krijgen van een vakdocent hebben veelal een motorische voorsprong op leeftijdsgenootjes die les krijgen van een groepsleerkracht.¹⁰ Nu is

¹⁰ Schipper A, de: (2013) Effectiviteit van de vakleerkracht in het kleuteronderwijs, HvA, bachelorthesis.

de inzet van vakdocenten in de groepen 1 en 2 echter nog altijd meer uitzondering dan regel en daar dient verandering in te komen.

Het geniet onze voorkeur blokken bewegingsonderwijs van bijvoorbeeld een uur of negentig minuten in te voeren omdat deze als voordeel hebben dat meer diepgang in de lesstof gerealiseerd kan worden. Bovendien blijkt in de praktijk vaak veel onderwijstijd verloren te gaan met transport van en naar de gymzaal en met de op- en afbouw van lesmateriaal. Uiteraard betreft ons advies een netto minimum en raden we scholen aan aanvullende beweegmomenten, bijvoorbeeld op de dagen dat er niet gegymd wordt, in te bouwen. Deze kunnen plaats vinden onder leiding van de groepsleerkracht (bijvoorbeeld tijdens de pauze) op het schoolplein of in het klaslokaal zelf. De vakleerkracht beschikt over de kennis en ervaring om de groepsleerkrachten hierin met raad en daad bij te staan.

1b] De Sportraad adviseert de gewenste omvang en opbrengsten van het bewegingsonderwijs op te nemen in de Kwaliteitsagenda Primair Onderwijs.

Naast de zojuist beschreven wettelijke verankering acht de Sportraad het tevens raadzaam de gewenste omvang en opbrengsten van het bewegingsonderwijs op te nemen in de Kwaliteitsagenda Primair Onderwijs. Deze agenda is in 2007 opgesteld door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) in samenwerking met het onderwijsveld en heeft tot doel de kwaliteit van het onderwijs structureel te verbeteren. Vooralsnog beperkt de agenda zich echter tot het verbeteren van de taal- en rekenprestaties. Het bewegingsonderwijs wordt genegeerd, terwijl de prestaties en opbrengsten hiervan al jaren aantoonbaar dalen. Het basisonderwijs levert steeds meer ongezonde en motorisch onderontwikkelde leerlingen af.¹¹ Opname van het bewegingsonderwijs in de kwaliteitsagenda dwingt scholen en onderwijsinspectie gericht aan de slag te gaan met verbetering van de kwaliteit.

Deze kwaliteit is in grote mate afhankelijk van de leerkracht die voor de groep staat. Dat hier specifieke competenties voor nodig zijn, blijkt wel uit het feit dat we in Nederland op een zestal hogescholen een speciale vierjarige opleiding (Academie Lichamelijke Opvoeding) aanbieden waar studenten zich bekwamen in het verzorgen van veilige, verantwoorde en gevarieerde gymlessen. Toch kiezen de meeste basisscholen er nog altijd voor om een (groot) deel van het bewegingsonderwijs te laten geven door de groepsleerkracht. Gezien de uitdagingen die liggen op het gebied van vitaliteit van de jeugd moeten we echter

¹¹ Runhaar J., Collard, D. C. M., Singh, A. S., Kemper, H. C. G., van Mechelen, W., & Chinapaw, M. (2010). Motor fitness in Dutch youth: Differences over a 26-year period (1980–2006). *Journal of Science and Medicine in Sport*, 13, 323–328.

concluderen dat stevig ingrijpen nu echt noodzakelijk is. Dat betekent meer uren bewegingsonderwijs, en altijd onder leiding van een vakleerkracht. Deze helpt namelijk de kwaliteit van het bewegingsonderwijs garanderen, maakt de lessen aantrekkelijker, kan voor een gedifferentieerd lesaanbod zorgen en zorgt er daarmee voor dat ieder kind zijn of haar motorische, sociale en cognitieve vaardigheden optimaal kan ontwikkelen.

De vakleerkracht heeft daarnaast nog diverse andere voordelen ten opzichte van een (bevoegde) groepsleerkracht.¹² Zo kan de hele school, ook buiten de muren van de gymzaal, profiteren van zijn specifieke kennis op het gebied van sport, bewegen en gezondheid. Zoals bekend, is dat laatste van veel meer factoren afhankelijk dan alleen een actieve leefstijl. Een vakleerkracht kan bijvoorbeeld voor- en naschools beweegbeleid ontwikkelen, schoolpleinactiviteiten organiseren en educatie over een gezonde leefstijl verzorgen. Een ander groot voordeel van vakleerkrachten is dat zij de motorische, maar bijvoorbeeld ook de gedragsmatige ontwikkeling van kinderen over een periode van meerdere jaren kunnen monitoren. Door deze informatie te verwerken in een leerlingvolgsysteem kunnen vakdocenten eventuele problemen vroegtijdig signaleren en kinderen doorverwijzen naar bijles gym (motorische remedial teaching, MRT), voedingsdeskundigen, schoolarts of andersoortige zorg. Naast het ontwikkelingsverloop per leerling zijn vakdocenten tot slot eveneens in staat de ontwikkeling op groeps- en schoolniveau in kaart te brengen. Dit helpt scholen het onderwijs - geheel in lijn met de wet Passend Onderwijs - zo in te richten dat het optimaal aansluit bij de wensen en noden van de leerlingen.¹³

¹² KVLO – ‘Waarom een vakleerkracht voor bewegingsonderwijs?’

¹³ Wet Passend Onderwijs: Vanaf 1 augustus 2014 moeten scholen een passende onderwijsplek geven aan leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. Met observaties, testen, toetsen en leerlingvolgsystemen kunnen scholen achterstanden en problemen al vroeg ontdekken en het lesprogramma hierop aanpassen. Ook kan de school kinderen laten werken in een klein groepje met hetzelfde niveau (bijv. MRT). Helpen zulke oplossingen niet, dan kunnen kinderen speciale hulp krijgen.

2] Meer tijd voor bewegingsonderwijs (Amsterdam)

2a] De Sportraad adviseert de Amsterdamse politieke partijen er bij de Tweede Kamer op aan te dringen voornoemde uitwerking van de Wet op het Primair Onderwijs (WPO) zo snel mogelijk door te voeren en het bewegingsonderwijs tevens op te nemen in de Kwaliteitsagenda Primair Onderwijs.

Conform het adviesverzoek van de raadscommissie Sport (1 november 2012) heeft de Sportraad onderzocht in hoeverre de gemeenteraad van Amsterdam kan beschikken over instrumenten om de uitbreiding van het bewegingsonderwijs dwingend op te leggen. Aangezien wij hiertoe helaas geen mogelijkheden zien, maar de realisatie wel dermate belangrijk vinden, heeft de Sportraad besloten te pleiten voor aanpassing van de landelijke wetgeving. Uiteraard beseffen wij dat de gemeenteraad en het college van Amsterdam een dergelijke uitwerking van de WPO niet zelf kan doorvoeren en dientengevolge afhankelijk is van het Parlement. Wij roepen alle partijen in Amsterdam daarom op bij Kamerleden in Den Haag en staatssecretaris Dekker (OCW) aan te dringen op gememoreerde uitwerking en de toevoeging aan de Kwaliteitsagenda PO. Zoals eerder gesteld, is de wil en bereidheid voor meer en beter bewegingsonderwijs reeds lange tijd aanwezig. Concrete veranderingen, die leiden tot meer uren en een structurele aanpak, blijven echter nog altijd uit. De aanpassing van de WPO zorgt, naast een stevig kwantitatief en kwalitatief fundament, voor deze structurele aanpak.

2b] De Sportraad adviseert het college in het kader van de Aanpak Gezond Gewicht grondige afspraken te maken met de Amsterdamse basisscholen over de uitbreiding van het bewegingsonderwijs en deze vast te leggen in de Lokale Educatieve Agenda.

Dat de lokale politiek niet over de (juridische) instrumenten kan beschikken om uitbreiding van het bewegingsonderwijs dwingend op te leggen, betekent naar mening van de Sportraad evenwel niet dat dit hen ontslaat van de plicht om de positie van het bewegingsonderwijs in Amsterdam structureel te verbeteren. De onlangs door de Amsterdamse gemeenteraad aangenomen motie voor de komst van een sporturennorm in het onderwijs kan dan ook op grote sympathie en steun van de Sportraad rekenen.¹⁴ Het Amsterdams college van B&W wordt hierin terecht aangesproken op het programakkoord Amsterdam 2010-2014. Daarin gaven zij immers aan in te gaan zetten op een convenant met stadsdelen en schoolbesturen om een minimum van drie sporturen per leerling per week te realiseren. Dit convenant is nog altijd niet gerealiseerd. Wel heeft het college in het kader van Jong Amsterdam II / de Lokale Educatieve Agenda (LEA) gesprekken gevoerd met stadsdelen en schoolbesturen over onder meer het aantal uren bewegingsonderwijs in het PO.¹⁵ Die gesprekken zijn gevoerd en hebben tot afspraken geleid, maar alle ambities ten spijt, ze hebben geen drie uur bewegingsonderwijs opgeleverd. Een gemiste kans.

¹⁴ Motie van Raadslid Benjamin, Van Roemburg en Poorter, 15 mei 2013. Verzoek aan het college van B&W om onderzoek te doen naar de mogelijkheden om in overleg met de schoolbesturen en stadsdelen tot een sporturennorm voor het onderwijs van minimaal 3 uur per leerling per week te komen.

¹⁵ Beantwoording van de schriftelijke raadsvragen van het CDA (21-9-2012) door het College van B&W

Wat ons zorgen baart is dat we de gewenste meer uren bewegingsonderwijs ook niet terug zien in de passage over het bewegingsonderwijs in het recent door het college gepresenteerde programmaplan Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht.¹⁶ Daarin worden tal van initiatieven beschreven om de Amsterdamse jeugd op een gezonder gewicht te krijgen, zoals het plaatsen van waterkranen en het beweegvriendelijker inrichten van schoolpleinen. De Sportraad juicht dergelijke ingrepen toe, maar verbaast zich tegelijkertijd over de marginale rol die het bewegingsonderwijs in de plannen speelt. Uit de geformuleerde doelstelling - twee keer per week 45 minuten bewegingsonderwijs (door een bevoegde leerkracht) op alle basisscholen – spreekt weinig ambitie. Deze wordt immers bijna overal al behaald in Amsterdam (zie kader: Norm 2 x 45 minuten).

¹⁶ Gemeente Amsterdam (2013): Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht: Beleids- en uitvoeringsprogramma.

Norm 2 x 45 minuten

Voor het primair onderwijs bestaat geen verplichte lessentabel die voorschrijft hoeveel uur bewegingsonderwijs gegeven zou moeten worden. In de praktijk wordt in Amsterdam in de groepen 1 en 2 veelal dagelijks een beweegmoment ingeroosterd. De groepen 3 tot en met 8 krijgen in veel gevallen 2 x 45 minuten bewegingsonderwijs per week. Voor het speciaal basisonderwijs geldt drie keer 45 minuten per week. Dit zijn ook de kwantitatieve normen die de onderwijsinspectie zegt te hanteren.

Dat scholen nauwelijks van elkaar verschillen qua tijdsomvang van het bewegingsonderwijs - er zijn bijna geen basisscholen te vinden die meer gym aanbieden dan 2 x 45 minuten per week - valt mede te verklaren door de huidige financiering van de gymzalen door de gemeente. De hoogte van de vergoeding is gebaseerd op het aantal klokuren dat vergoed wordt. Voor het basisonderwijs moeten gemeenten volgens de wet ten minste 1,5 klokuur gymnastiek per groep bekostigen, voor het (voortgezet) speciaal onderwijs is dit minimaal 2,25 klokuur per bovenbouwgroep.

Met het nieuwe programmaplan Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht kiest het college terecht voor een brede, integrale aanpak. Het bereiken van een gezond gewicht vergt inderdaad meer dan alleen extra beweging. Dit neemt niet weg dat inactiviteit één van de grootste bedreigingen voor de volksgezondheid vormt (zie kader: Inactiviteit). Een bedreiging die niet langer tegen te gaan is door mensen te verleiden hun beweeggedrag aan te passen, zo toont onderzoek aan.¹⁷ Des te opvallender is het dat veel van de beweeginitiatieven uit het programmaplan Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht voor hun succes grotendeels afhankelijk zijn van de vrijwilligheid en bereidwilligheid van ouders en kinderen. Een gepasseerd station naar mening van de Sportraad.

Om daadwerkelijk resultaten te kunnen boeken op het gebied van gezond gewicht dienen de genoemde initiatieven te worden gecombineerd met een uitbreiding van het bewegingsonderwijs. School is immers de plaats waar kinderen buitenshuis het grootste deel van hun tijd doorbrengen en daardoor de meest voor de hand liggende plaats om ieder kind gezond beweeggedrag aan te leren. Bovendien kennen investeringen in het onderwijs vanwege het verplichtende karakter vele voordelen ten opzichte van investeringen in facultatieve alternatieven als naschools sportaanbod, buurtsport of verenigingssport. Alleen het onderwijs bereikt alle kinderen en bereikt alle kinderen structureel.

¹⁷ Elling, A. & Kemper, F. (2010) Het kost veel tijd en je wordt er moe van: Verklaringen voor sportdeelname en inzichten in de leefwereld van niet-sporters. WJH Mulier instituut.

Inactiviteit. Een sociale pandemie

Gebrek aan beweging veroorzaakt bijna evenveel doden als roken. Wereldwijd overlijden zo'n 5,3 miljoen mensen per jaar door inactiviteit. Daarmee vormt het bijna net zo'n ernstige doodsoorzaak als obesitas en de gevaarlijkste vormen van kanker.¹⁸ Bovendien heeft inactiviteit inmiddels de omvang van een pandemie bereikt. Hoewel niet overdraagbaar in de enge zin van het woord zijn inactiviteit en overgewicht sociaal besmettelijke ziektes. Het is onder veel ouders en kinderen sociaal geaccepteerd om weinig te bewegen. Kinderen met dikke ouders of dikke vriendjes, hebben aantoonbaar een veel grotere kans op overgewicht. Kort door de bocht: waar je mee omgaat, word je mee besmet.

Om het probleem met cijfers te duiden: Van de Amsterdamse kinderen in de tweede klas van het Voortgezet Onderwijs beweegt slechts 16% iedere dag minimaal een uur en komt daarmee aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen.¹⁹ Gemiddeld genomen heeft 23,1% van de Amsterdamse jeugd tussen 5 tot 19 jaar overgewicht of obesitas, waar het landelijk ook al 15% is. Amsterdam kent wijken waar overgewichtpercentages worden gehaald van meer dan 25% op vijfjarige leeftijd tot meer dan 50% op 16- tot 19jarige leeftijd.²⁰ De snelheid waarmee deze ziekte zich verspreidt maakt deze cijfers echter alweer gedateerd.

De Sportraad is van mening dat de gemeente Amsterdam niet zou moeten berusten in de huidige kwantiteit en kwaliteit van bewegingsonderwijs. Amsterdam dient als hoofdstad juist de voortrekkersrol op zich te nemen en zijn invloed aan te wenden om de noodzakelijke uitbreiding te realiseren. De problemen zijn hier groter dan elders in het land en directe actie is vereist.

Het college van Amsterdam heeft met het recentelijk ingevoerde pakket cultuureducatie in het basisonderwijs aangetoond haar invloed te kunnen en willen aanwenden ten behoeve van de brede ontwikkeling van de Amsterdamse jeugd. Dat ook het bewegingsonderwijs een belangrijk onderdeel uitmaakt van deze brede ontwikkeling, behoeft niet langer betoog.

Vooruitlopend op de invoering van de eerder bepleitte wetswijziging adviseert de Sportraad het college om ook over de uitbreiding van het bewegingsonderwijs zo snel mogelijk afspraken te maken met basisscholen.

Accommodaties

Een terugkerend argument voor het niet aan kunnen bieden van voldoende bewegingsonderwijs is een tekort aan geschikte accommodaties. Amsterdam beschikt in totaal over 296 gymnastieklokalen.²¹ Bij een uitbreiding van het aantal uur bewegingsonderwijs gaat – hoewel de huidige bezetting zeker ruimte over laat – een tekort aan dergelijke accommodaties ontstaan. Dit tekort geldt voornamelijk in de winter, wanneer doorgaans binnen wordt gegymd. Aan buitenaccommodaties is geen tekort. Bij uitbreiding van het aantal uren kan vaker gebruik worden gemaakt van buitenaccommodaties en moet naar creatieve oplossingen worden gezocht.

Bewegingsonderwijs hoeft niet altijd in een gymlokaal te worden gegeven, het kan deels ook plaatsvinden op het schoolplein of een andersoortige locatie zoals een speeltuin, dansschool, fitnesscentrum of klimhal en natuurlijk bij een sportvereniging. Naast een creatieve benadering door de scholen zelf heeft de gemeente de organisatorische en financiële taak te zorgen voor voldoende geschikte accommodaties. De combinatie van beiden dient er voor te zorgen dat bij een uitbreiding van het bewegingsonderwijs voldoende accommodaties en materiaal beschikbaar zijn.

Het wordt hoog tijd dat scholen en gemeente zich committeren aan het aanbieden van minimaal 180 minuten bewegingsonderwijs per week, gegeven door een vakleerkracht. Die afspraak kan in het kader van het programmaplan gezond gewicht vastgelegd worden in de Lokale Educatieve Agenda. Het dient ook een speerpunt te zijn voor de in oprichting zijnde Stichting Beter Primair Onderwijs Amsterdam. Amsterdamse scholen kunnen het voortouw nemen en gezamenlijk tot gelijke leerlijnen lichamelijke opvoeding komen, waarop de scholen zich vastleggen. De gemeente committeert zich op haar beurt aan het op peil brengen van de benodigde voorzieningen. Tevens ondersteunt de gemeente scholen bij de implementatie en helpt ze de uitbreiding van het bewegingsonderwijs te faciliteren, bijvoorbeeld door hiervoor een stedelijke organisatie op te richten (zie kader: Stedelijke organisatie bewegingsonderwijs).

De afspraak tot uitbreiding zou voor alle basisscholen moeten gelden. Bij aanvang wordt wel prioriteit gegeven aan de scholen waar de sportparticipatie en het aanbod aan bewegingsonderwijs het laagst, en de overgewicht- en obesitascijfers het hoogst zijn. De uitbreiding van het bewegingsonderwijs dient, in de vorm van een groeimodel, te worden uitgebreid tot honderd procent deelname van het primair onderwijs en kan worden beëindigd op het moment dat de verdere uitwerking van de WPO van kracht is.

Desgewenst kan het streven naar drie uur bewegingsonderwijs een meer dwingend karakter krijgen door in de Verordening Lokaal Onderwijsbeleid (artikel 140 WPO) op te nemen dat het ondertekenen van deze afspraak voorwaarde is voor het ontvangen van de gemeentelijke subsidies. Dit kan verder worden verzwaaard door scholen die weigeren deel te nemen niet langer in aanmerking te laten komen voor gemeentelijke naschoolse sportstimuleringsprogramma's en de inzet van combinatiefunctionarissen.

Bij de invulling van de uitbreiding van het onderwijs kunnen ook afspraken worden gemaakt over specifieke beweegvormen. Dat biedt de mogelijkheid om beweegvormen die nu weinig aandacht krijgen op scholen weer op de kaart te zetten, zoals schoolzwemmen, dans, stoeispelen en fietsexamens. Dit helpt tevens een deel van het te verwachten accommodatietekort oplossen.

Stedelijke Organisatie Bewegingsonderwijs

De uitbreiding van het bewegingsonderwijs kan het onderwijs en de gemeente met een logistieke puzzel confronteren. Onder meer de vraag naar geschikte accommodaties en de inzet van vakleerkrachten zal toenemen. De oprichting van een Stedelijke Organisatie Bewegingsonderwijs (SOB) kan hierin uitkomst bieden. Het doel van deze organisatie is simpel: de uitbreiding van het bewegingsonderwijs voor scholen zo eenvoudig en aantrekkelijk mogelijk maken. De organisatie doet dit door scholen te ondersteunen, stimuleren en faciliteren.

Met de invoering van het nieuwe bestuurlijk stelsel in Amsterdam vanaf 2014, vinden verschuivingen van bevoegdheden van lokaal naar stedelijk plaats, ook op het gebied van onderwijs en onderwijshuisvesting. De oprichting van een SOB sluit daar goed op aan. In de eerste plaats betekent dit dat de SOB de beschikbaarheid van alle accommodaties inventariseert en de verdeling hiervan over de scholen coördineert. Hierbij beperken zij zich niet tot de traditionele gymzalen en sporthallen. Door op stedelijk niveau samenwerking te zoeken met alternatieve faciliteiten als zwembaden, dansscholen, fitnesscentra, klimhallen of skateparken kan de druk op deze traditionele accommodaties worden verminderd en bovendien een gevarieerde indeling van het bewegingscurriculum worden bevorderd.

Een tweede belangrijke functie van de SOB is dat zij garanderen dat bewegingsonderwijs altijd door een vakleerkracht kan worden gegeven. Dit doen ze onder meer door een bestand van enkele direct inzetbare vakleerkrachten te beheren, waar scholen in geval van afwezigheid van de reguliere vakdocent eenvoudig een beroep op kunnen doen.

Daarnaast bewaakt de SOB in samenwerking met de scholen de kwaliteit van het bewegingsonderwijs in de hele stad. Enerzijds door de prestaties van de vakleerkrachten te monitoren en evalueren, anderzijds door expertise te verzamelen, centraal te ontsluiten en te vertalen naar bijscholingstrajecten voor de vakleerkrachten.

Andere taken die de SOB voor haar rekening kan nemen zijn: scholen stimuleren om te voldoen aan de voorwaarden van de Gezonde, of Sportactieve School; het coördineren van side-events en naschoolse sportactiviteiten; het aanbieden van MRT voor specifieke doelgroepen (motorische achterstand, faalangst, overgewicht). Tot slot zou de SOB tevens de regierol voor de fiets(verkeer)examens op zich kunnen nemen. Deze zijn verdwenen uit de stad, terwijl het dagelijks verkeer een belangrijk onderdeel uitmaakt van de beweegtijd van zowel kinderen als volwassenen.²²

SPORTRAAD AMSTERDAM

mr. drs. R.D. Geerlings

Voorzitter

30 Oktober 2013

Samenstelling

Leden

mr. drs. R.D. (Robert) Geerlings (vz)

drs. A.S.M. (Arnoud) Sterk (vice vz)

dhr. M. (Mounir) Dadi

dhr. J.P.A. (Peter) Jansen MEM

dr. ir. C.J.M. (Lia) Karsten

dhr. Th.M.J.L. (Theo) van Uden Msm

dhr. F.J. (Frits) Barend

dhr. M.U. (Uri) Coronel

dhr. J. (Jan) Driessen

drs. J.S.I. (Jessica) Gal

drs. K. (Kirsten) van der Kolk

mr. H. (Humberto) Tan

dr. C. (Cees) Vervoorn

drs. A. (Ageeth) Telleman

dhr. F. (Floris) Evers

mw. D. (Daphne) Koster

mw. M. (Marloes) Coenen

Secretariaat

drs. J.O.R. (Julius) Egan (secretaris)

drs. G.J. (Gertjan) Dol (beleidsadviseur)

Expertise

Sport en recht, topsport, maatschappij
(Rijks)overheid, landelijk (top)sportbeleid,
bewegingsonderwijs, verenigingen

Jeugd, maatschappij, overheid, topsport

Onderwijs, jeugd, communicatie,
accommodaties, verenigingen

Planologie, onderwijs, jeugd

Accommodaties, planologie, exploitatie,
doelgroepen

Media, communicatie, (top)sport

Besturen topsport, gehandicaptensport,
fundraising

Communicatie, sportsponsoring, politiek,
bedrijfsleven

Sportmedische zaken en topsport

Topsport en onderwijs

Media, maatschappij, (top)sport

Topsport, onderwijs, fysiologie, Olympische
en Paralympische Spelen

Overheid, maatschappij, ongeorganiseerde
sport

Jeugd, breedtesport, topsport

Topsport, jeugd en onderwijs

Kracht- en vechtsport, sportief
ondernemerschap, topsport, jeugd

Contactgegevens

Sportraad Amsterdam

Postadres:

Postbus 1530

1000 BM Amsterdam

Tel: 020-2518586

Email: info@sportraadamsterdam.nl

Website: www.sportraadamsterdam.nl

Bezoekadres:

Jodenbreestraat 25

1011 NH Amsterdam